

Om religionsämnet i skolan – lär känna Lgr22

Kristian Niemi

13 september 2022



Religionskunskap: historia och utveckling
○○○○○

Skollagen
○○
○○○

Skolämnet idag
○
○○○
○○○○○○○
○○○○○○○

Diskussion
○

Referenser
○

Religionsämnet i skolan – lär känna Lgr22

All kyrkans samverkan med skolan sker på **skolans villkor**; det är en given grundförutsättning. Hösten 2022 träder den nya läroplanen Lgr22 i kraft, och därmed också delvis nya villkor som vi som kyrka behöver förhålla oss till. **Här berättar Kristian Niemi om den nya läroplanen och vad som nu är formulerat kring framför allt religionsämnet specifikt. Seminariet avslutas med en modererad kortare gemensam reflektion kring vilka öppningar Lgr22 ger för kyrkan i fråga om att söka, och vara i samverkan med skolan.**

Religion i svensk skola

Historik

Från lutheranism till små religionsvetare, via livsfrågor

- 1 Undervisning i lutheranism (1686–1882)
- 2 Det konfessionella försvinner (1919)
- 3 'Religionskunskap' införs (1962)
- 4 Från kristendom till livsfrågor (1962–1980)
- 5 'Religionsvetenskap light' (1994–)

(Hartman, 2011)

Religion i svensk skola

Undervisning i lutheranism (1686–1882)

1686 års kyrkolag

Föräldrars plikt att lära hushållet läsa (Bibeln)

1842, folkskolestadga

Staten tar över visst ansvar (från kyrka och familj).

1882, skolplikt

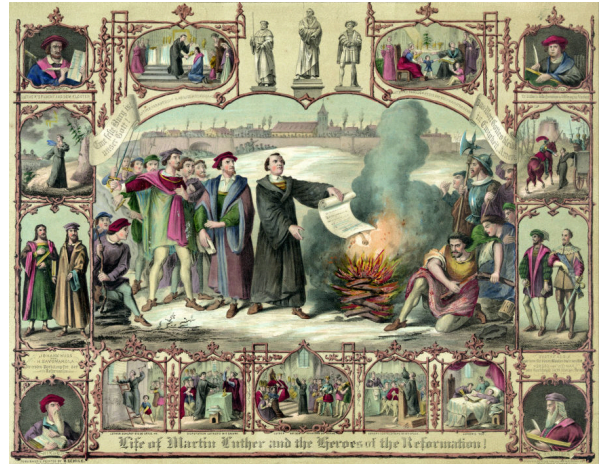
Allmän skolgång. Lära sig vad den lutherska kristendomen krävde.

(Hartman, 2011)

Religion i svensk skola

Det konfessionella försvinner (1919)

- Banden mellan skola och kyrka klipps formellt.
- Luthers lilla katekes tas bort från läroplanen.
- Undervisningen är nu **icke-konfessionell kristen undervisning. Kristendomskunskap.**



“Dr M. Luthers Lilla Katekes”

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Luthers_lilla_katekes.jpg

(Hartman, 2011)

Religion i svensk skola

‘Religionskunskap’ införs (1962)

“Religionskunskap”

- Ämnet ändrar karaktär, från kristendomskunskap till religionskunskap.
- En **allmän undervisning om religion**

Livlig debatt!

Grundvalen för ämnet är borta! **Vad ska ämnet handla om?** Vad är dess syfte?

(Hartman, 2011)

Religion i svensk skola

Från kristendom till livsfrågor (1962–1980)

1969 års läroplan: *livsfrågor*

Konceptet 'livsfrågor' introduceras som alternativ till god kristen medborgare.

1980 års läroplan: livsfrågor befästs

Livsfrågor är här för att stanna. **Allt tydligare det är syftet med ämnet.**

Inte lära *i* religion men om och även **lära av religion.**

(Hartman, 2011)

Religion i svensk skola

'Religionsvetenskap light' (1994–)

Lpf94: andra religioner framhävs

Mer utrymme åt kunskap om, och reflektion över, *andra religioner* och livsåskådningar.

Gy11: religion och samhälle

- Mer kunskap om fler ämnen.
- Mindre reflektion över...
- Inte samma betoning på elevens livssyn.

*Gäller f.f.a. på gymnasiet!
Grundskola: fortfarande fokus på livsfrågor.
(Stärkts ytterligare i Lgr22!)*

Skollagen

Icke-konfessionell utbildning och undervisning

Konfessionell undervisning, lära **i** religion.

Icke-konfessionell undervisning, lära **om** religion samt eventuellt lära **av** religion.

6 § *Utbildningen vid en skolenhet eller förskoleenhet med offentlig huvudman ska vara **icke-konfessionell**.*

7 § *Undervisningen vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem ska vara **icke-konfessionell**.*

(Svensk författningssamling, 2010:800, kapitel 1, paragraf §6–7)

Skollagen

Icke-konfessionell utbildning och undervisning

6 § *Utbildningen vid en skolenhet eller förskoleenhet med offentlig huvudman ska vara **icke-konfessionell**.*

7 § *Undervisningen vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem ska vara **icke-konfessionell**.*

- **Icke-konfessionell betyder inte 'utan innehåll om religion'**, utan att undervisningen ska vara sådan att "**eleven inte blir ensidigt påverkad i olika trosfrågor**" (Sveriges Riksdag, 2010, s. 636).
- Detta innebär att undervisningen ska "**ska vila på vetenskaplig grund och vara saklig och allsidig**" och **utan element av konfessionell karaktär** (Sveriges Riksdag, 2010, s. 227).

(Svensk författningssamling, 2010:800, kapitel 1, paragraf §6–7; Sveriges Riksdag, 2010, s. 227, 636)

Skollagen

Gränsdragningar

Två exempel: yoga i skolan och sommaravslutningar i kyrka.

Yoga i skolan

- Frågan har granskats av skolinspektionen.
- Problematiskt *beroende på syfte*.

(Niemi, 2018; cf. Niemi, 2020; Skolinspektionen, 2012)

Skollagen

Gränsdragningar

Två exempel: yoga i skolan och sommaravslutningar i kyrka.

Sommaravslutningar i kyrka

- Tillåtet om tradition och gemenskap är i fokus, så länge inga religiösa element finns med (Skolverket, 2012)
- Konfessionella aspekter tillåts i vissa sammanhang, som i skolavslutning och vid stora högtider, men inte vid skolundervisning (Sveriges Riksdag, 2016, punkt 10, s. 7)

(Niemi, 2018; cf. Niemi, 2020; Skolverket, 2012; Sveriges Riksdag, 2016)

Skollagen

Gränsdragningar

- Icke-konfessionell betyder inte 'utan innehåll om religion', utan att undervisningen ska vara sådan att "eleven inte blir ensidigt påverkad i olika trosfrågor" (Sveriges Riksdag, 2010, s. 636).

(Jmf. med Indien)

- Till skolämnet *fred* hör att **fira** varandras högtider.
- Sångböcker till morgonsamlingar var *olika* traditioner är representerade.

(Niemi, 2020)

Religionskunskap

Syfte och innehåll, 2011–2022

Nya läroplanen 2022

- Syfte och centralt innehåll
- Förenklingar och förändringar

Religionskunskap

Syfte (2011)

Genom undervisningen i ämnet religionskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- analysera kristendomen, andra religioner och livsåskådningar samt olika tolkningar och bruk inom dessa,
- analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället,
- reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet,
- resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar utifrån etiska begrepp och modeller, och
- söka information om religioner och andra livsåskådningar och värdera källornas relevans och trovärdighet.

Religionskunskap

Syfte, skiftning 2011 → 2022

Genom undervisningen i ämnet religionskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- ~~analysera kristendomen, andra religioner och livsåskådningar samt olika tolkningar och bruk inom dessa,~~
- **kunskaper om religioner och andra livsåskådningar samt om olika tolkningar och varierande praktiker inom dessa,**
- ~~analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället,~~
- **förmåga att kritiskt granska frågor som rör relationen mellan religion och samhälle, och**

Religionskunskap

Syfte, skiftning 2011 → 2022

Genom undervisningen i ämnet religionskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla ~~sin förmåga att~~

- ~~● reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet,~~
- ~~● resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar utifrån etiska begrepp och modeller, och~~
- **förmåga att resonera om etik, moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.**
- ~~● söka information om religioner och andra livsåskådningar och värdera källornas relevans och trovärdighet.~~

Syfte, punkter 3 till 5 av 5 (2022)

Religionskunskap

Syfte (2022)

Genom undervisningen i ämnet religionskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla

- kunskaper om religioner och andra livsåskådningar samt om olika tolkningar och varierande praktiker inom dessa,
- förmåga att kritiskt granska frågor som rör relationen mellan religion och samhälle, och
- förmåga att resonera om etik, moraliska frågor och livsfrågor utifrån olika perspektiv.

Centralt innehåll (F-3)

Fyra block

- Att leva tillsammans
- Att leva i närområdet
- Att leva i världen
- Att undersöka verkligheten

Centralt innehåll (F-3)

Att leva tillsammans (2011)

- [...]
- Att flytta inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer.
- Normer och regler i elevens livsmiljö, till exempel i skolan och i sportsammanhang.
- [...]

Centralt innehåll (F-3)

Att leva tillsammans (2022)

- Migration inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- **Samtal om och reflektion över moraliska frågor och livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel kamratskap, könsroller och döden.**
- Samtal om och reflektion över normer och regler i elevens livsmiljöer, däribland i skolan och i digitala miljöer.

2011:

- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer.

2022

Centralt innehåll (F-3)

Att leva tillsammans (2022)

- Migration inom ett land och mellan länder. Vad detta kan ha för orsaker och få för konsekvenser.
- **Samtal om och reflektion över moraliska frågor och livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel kamratskap, könsroller och döden.**
- Samtal om och reflektion över normer och regler i elevens livsmiljöer, däribland i skolan och i digitala miljöer.

2011:

- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer.

2022

Centralt innehåll (F-3)

Att leva i närområdet (2011)

- [...]
- Hemortens historia. Vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om barns, kvinnors och mäns levnadsvillkor under olika perioder.
- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden.
- Religioner och platser för religionsutövning i närområdet.

2011

Centralt innehåll (F-3)

Att leva i närområdet (2022)

- [...]
- Hemortens historia och vad närområdets platser, byggnader och vardagliga föremål kan berätta om livet där under olika tider.
- **Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden.**
- [...]

2011:

- Kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden.
- Religioner och platser för religionsutövning i närområdet.
- Religioner och platser för religionsutövning i närområdet.

2022

Centralt innehåll (F-3)

Att leva i världen (2011)

- [...]
- Berättelser om gudar och hjältar i antik och nordisk mytologi och hur man kan se på dem i vår egen tid.
- Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom. Några berättelser ur Bibeln och deras innebörd samt några av de vanligaste psalmerna.
- [...]

2011

Centralt innehåll (F-3)

Att leva i världen (2022)

- [...]
 - **Berättelser i antik och nordisk mytologi samt i samisk religion.**
 - **Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom.**
Några berättelser ur Bibeln och deras innebörder.
 - [...]
- 2011:
- Berättelser om gudar och hjältar i antik och nordisk mytologi och hur man kan se på dem i vår egen tid.
 - Några högtider, symboler och berättelser inom kristendom, islam och judendom. Några berättelser ur Bibeln och deras innebörd ~~samt några av de vanligaste psalmerna.~~

2022

Centralt innehåll (4–6)

Tre block (2011: fyra)

- Religioner och andra livsåskådningar
- Religion och samhälle
- **Etik och livsfrågor**
- Identitet och livsfrågor
- ~~Identitet och livsfrågor~~
- Etik
- ~~Etik~~

2011**2022**

(Skolverket, 2011a, 2022)

Centralt innehåll (4–6)

Religioner och andra livsåskådningar

- Ritualer och religiöst motiverade levnadsregler samt heliga platser och rum i kristendomen och i de andra världsreligionerna islam, judendom, hinduism och buddhism.
- Centrala tankegångar bakom ritualer, levnadsregler och heliga platser i kristendomen och de andra världsreligionerna, till exempel som de uttrycks i religiösa berättelser i Bibeln och andra urkunder.
- Berättelser från fornskandinavisk och äldre samisk religion.
- Begreppen religion och livsåskådning.

2011

(Skolverket, 2011a, 2022)

Centralt innehåll (4–6)

Religioner och andra livsåskådningar

- Religionens betydelse i människors liv och människors olika sätt att uttrycka sin religiositet
- Ritualer och religiöst motiverade levnadsregler samt heliga platser och rum i kristendom, islam och judendom.
- Centrala tankegångar med koppling till ritualer, levnadsregler och heliga platser i kristendom, islam och judendom, till exempel som de uttrycks i berättelser i Bibeln och andra religiösa urkunder.
- ~~Berättelser från fornskandinavisk och äldre samisk religion.~~
- Några huvuddrag inom hinduism och buddhism
- Likheter och skillnader mellan och inom några religioner.
- Begreppen religion och livsåskådning.

(Skolverket, 2011a, 2022)

2022

Centralt innehåll (4–6)

Religion och samhälle

- Kristendomens betydelse för värderingar och kultur i det svenska samhället förr och nu. Kristna högtider och traditioner med koppling till kyrkoåret, till exempel sånger och psalmer.
- Hur spår av fornskandinavisk religion kan iakttas i dagens samhälle.

2011

(Skolverket, 2011a, 2022)

Centralt innehåll (4–6)

Religion och samhälle

- Hur religioner framställs och representeras på olika sätt i media och i andra sammanhang och hur det kan påverka människors bilder av sig själva och andra.
- Kristendomens betydelse för värderingar och kultur i det svenska samhället förr och nu. ~~Kristna högtider och traditioner med koppling till kyrkoåret, till exempel sånger och psalmer.~~
- ~~Hur spår av fornskandinavisk religion kan iakttas i dagens samhälle.~~
- Människors religiösa och livsåskådningsmässiga tillhörigheter i Sverige i dag samt hur detta har förändrats över tid.

2022

(Skolverket, 2011a, 2022)

Centralt innehåll (4–6)

Identitet och livsfrågor

- Hur olika livsfrågor, till exempel vad som är viktigt i livet och vad det innebär att vara en bra kamrat, skildras i populärkulturen.
- Hur olika livsfrågor, till exempel synen på kärlek och vad som händer efter döden, skildras i religioner och andra livsåskådningar.
- Vad religioner och andra livsåskådningar kan betyda för människors identitet, livsstil och grupptillhörighet.

Stryks 2022.

2011

(Skolverket, 2011a, 2022)

Centralt innehåll (4–6)

Etik

- Några etiska begrepp, till exempel rätt och orätt, jämlikhet och solidaritet.
- Vardagliga moraliska frågor som rör flickors och pojkars identiteter och roller, jämställdhet, sexualitet, sexuell läggning samt utanförskap och kränkning.
- Frågor om vad ett bra liv kan vara och vad det kan innebära att göra gott.

Stryks 2022.

2011

(Skolverket, 2011a, 2022)

Centralt innehåll (4–6)

Etik och livsfrågor

- **Samtal om och reflektion över** vardagliga moraliska frågor utifrån elevernas egna argument och olika religiösa tolkningar. Sådana frågor kan till exempel handla om ansvar, utanförskap, kränkningar, jämställdhet och sexualitet.
- **Samtal om och reflektion över** livsfrågor utifrån elevernas egna tankar och olika religiösa tolkningar. Sådana frågor kan till exempel handla om vad som är viktigt i livet och olika föreställningar om vad som händer efter döden.

2022

(Skolverket, 2011a, 2022)

Diskussion

Spontana tankar?

- Något ni kommer att tänka på?
- Kommentarer?
- Frågor?

Kyrka–skola

Vilka öppningar ger Lgr22 för kyrkan i fråga om att söka, och vara i samverkan med skolan.

- Inga egentliga skillnader.
- Vad tänker ni?

Referenser I



Dalevi, S. & Niemi, K. (2016). RE didactics in Sweden – defined by the national curriculum? Discussing didactics of RE in a Swedish context [First published as a conference paper at 'Shifting Borders in Religious Education'. 13th Nordic Conference on Religious Education, 15-18 June 2015, at the University of Tartu, Estonia.]. *Usuteaduslik Ajakiri*, 69(1), 62–78. Hämtad 9 september 2020, från [https://usuteadus.ee/wp-content/uploads/2016_1%20\(69\)/6-Dalevi-Niemi.pdf](https://usuteadus.ee/wp-content/uploads/2016_1%20(69)/6-Dalevi-Niemi.pdf)



Hartman, S. G. (2011). Perspektiv på skolans religionsundervisning. I M. Löfstedt (Red.), *Religionsdidaktik: mångfald, livsfrågor och etik i skolan* (s. 19–34). Studentlitteratur.



Niemi, K. (2018). Drawing a line between the religious and the secular: The cases of religious education in Sweden and India. *Journal of Beliefs & Values*, 39(02), 181–193. <https://doi.org/10.1080/13617672.2018.1450806>



Niemi, K. (2020). *Religion in Indian schools: Exploring national systems of religious education through 'mirroring'*. Stockholm university, Department of Humanities an Social Sciences Education. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-186334>

Referenser II

-  Selander, S.-Å. (2011). Från livsfrågor, etik och reflektion till samhälle, kunskap och analys [From ultimate questions, ethics and reflection to society, knowledge, and analysis]. *Religion och livsfrågor*, 2, 18–21.
-  Skolinspektionen. (2012, 23. oktober). *Ingen kritik i yoga-ärende* [Archived version from 2013-01-20 of the original <http://skolinspektionen.se/sv/Anmalningar/Nyheter-Anmalningar/Ingen-kritik-i-yoga-arende/>]. Hämtad 25 juni 2016, från <http://web.archive.org/web/20130120011327/http://skolinspektionen.se/sv/Anmalningar/Nyheter-Anmalningar/Ingen-kritik-i-yoga-arende/>
-  Skolverket. (2011a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>
-  Skolverket. (2011b). *Religionskunskap [ämnesplan för gymnasieskolan]*. Skolverket. Hämtad 13 september 2021, från https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasiiprogrammen/amne/svid12_5dfce44715d35a5cdfa92a3/-996270488/subject/REL/2/pdf

Referenser III

-  Skolverket. (2012). *Skolan och kyrkan* [Ur serien "Juridisk vägledning"]. Hämtad 24 juni 2016, från http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.162944!/Menu/article/attachment/Skolan%20och%20kyrkan%20121016_granskad121018.pdf
-  Skolverket. (2022). *Religionskunskap [kursplan för grundskolan]*. Skolverket. Hämtad 13 september 2021, från <https://www.skolverket.se/download/18.645f1c0e17821f1d15c2d95/1622621706171/Religionskunskap.pdf>
-  Svensk författningssamling. (2010:800). Skollagen. Hämtad 24 juni 2016, från http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
-  Sveriges Riksdag. (2010, 23. mars). Den nya skollagen — för kunskap, valfrihet och trygghet [Proposition 2009/10:165]. Hämtad 25 juni 2016, från <http://www.regeringen.se/contentassets/c507a849c3fa4173b7d03df20bad2b59/den-nya-skollagen---for-kunskap-valfrihet-och-trygghet-hela-dokumentet-prop.-20092010165>
-  Sveriges Riksdag. (2016, 12. maj). Utbildningsutskottets betänkande [Report of the Educational committee], 2015/16:UbU14. Hämtad 25 juni 2016, från <https://data.riksdagen.se/fil/6E8A9746-6B53-4D5F-882B-3AABCD7C5E>